

DIN ZILELE ÎNVIERII NEAMULUI

MĂREAȚA ADUNARE DE LA ALBA IULIA

**UNDE S-A HOTĂRĂT UNIREA ARDEALULUI, BANATULUI,
CRIȘANEI ȘI MARAMUREȘULUI CU ROMÂNIA-MAMĂ**

Ediție îngrijită și prefață de

I. Oprișan

Editura SAECULUM I.O.

București 2018

<i>Forța de sugestie a unui document ziaristic după 100 de ani</i> (I. OPRIȘAN)	5
<i>Notă asupra ediției</i> (I. OPRIȘAN)	11
INTRODUCERE. Bălgradul de veșnică biruință	15
Drumul spre Bălgrad	20
Pregătirile	22
În ziua Învierii	24
Spre cetățuie	25
Sala de ședințe	26
Vin frunțașii neamului	27
Ședința istorică	29
O nouă evanghelie	41
Rezoluțiunea evanghelică	50
Maniu, tâlcuitorul „Evangheliei“ cele noi	54
Vorbirea socialistului Jumanca	59
Cuvântarea episcopului dr. Radu de la Oradea	62
Cuvântarea Preasfințitul episcop Dr. E. Miron Cristea al Caransebeșului	64
Mortul neamului	71
Ședința sfatului	72
Comitetul național dirigenț în Sibiu	78
Solii Ardealului în fața Tronului	83
Generalul Moșoiu	87
Intrarea în Sibiu a generalului Moșoiu, generalismul arma- tei române din Ardeal	90

Forța de sugestie a unui document ziaristic după 100 de ani

Prozator modest și filosof neintrat în rândul numelor mari, Z. Sandu (Nicolae Regman) a reușit să atingă vârfurile în domeniul publicisticii, realizând prin documentarul *Din zilele unirii neamului. Marea adunare de la Alba Iulia, unde s-a hotărât unirea Ardealului, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România-mamă* – cu un titlu cam lung – o punctare a marilor momente care s-au desfășurat în zilele premergătoare și posterioare zilei de 1 decembrie 1918.

Desigur, spectacolul propriu-zis al „marii uniri“ nu putea fi înfățișat fără o întoarcere în timp cu peste 300 de ani, când, cu un același scop, Mihai Viteazul cucerea cu sabia Transilvania și desfășura la Alba Iulia cea mai somptuoasă ceremonie de intrare într-o capitală câștigată prin luptă ce se văzuse vreodată.

Luându-și ca punct de reper, după N. Bălcescu, străluminarea românească a Albei Iulii de către marele Voievod, Z. Sandu clădește, încheagă, moment cu moment, adunarea din toate provinciile menționate a românilor trimiși ca delegați oficiali spre a-și rosti vrerea – unii venind tocmai de la marginile spațiului etnic (din Crișana, Maramureș și

Banat) cu mari greutăți impuse, de pildă, de sârbi – „prieteni noștri“, care, profitând de alcătuirea lor, împreună cu o mică trupă a unei oștiri commune, sârbo-franceze, au ocupat, declarând tabu, intrarea sau ieșirea din ținut, întreg Banatul, în care cu greu s-a putut intra apoi și lua în stăpânire, tot cu aprobare franceză, doar o parte a zonei.

Excludem, desigur, piedica cea mai importantă pe care o reprezentau trupele maghiare, antiunioniste, care vânau în mod special delegații.

Pe unul dintre ei – „stegarul I. Arion“ din comuna Agreș, Turda-Arieș – l-au împușcat în gara Teiuș, chiar în zilele „marii adunări“, „în drumul său spre «cetatea suferințelor și măririi neamului nostru»“, fapt pentru care l-au declarat „mortul neamului“ și l-au îngropat cu cele mai înalte onoruri.

Narațiunea urmează cursul firesc al evenimentelor desfășurate: sosirea de pe întreg spațiul românesc a delegaților chemați să se pronunțe, sosirea presei (cu reprezentanții ziarelor), a principalilor oameni politici și conducători bisericești, cu momentele gradual din ce în ce mai însemnate ale discursurilor de captare a bunăvoinței imensei adunări (de circa 200 000 de participanți), de către dr. Șt. C. Pop, dr. Suciuc (care anunță prezența tuturor celor 1228 de delegați), și apoi de intrarea propriu-zisă în tematica manifestației prin George Pop de Băsești, Silviu Dragomir și Vasile Goldiș, ultimul dând citire și Proiectului de rezoluțiune al Adunării, alcătuit din 11 puncte.

Urmează, firesc, împărtășirea rezoluției și explicitarea ei pe înțelesul tuturor de către marile personalități: Iuliu Maniu, socialistul Jumanca, Vaida Voevod, episcopii dr. Radu de la Oradea, I. Pop de la Arad, precum și dr. A. Vlad; dr. P. Groza, dr. S. Dragomir.

După lunga cuvântare aprobativă și suplimentar explicativă ținută de episcopul dr. E. Miron Cristea al Caransebeșului, cu imense coborâri în cei cca. 2000 de ani de istorie care s-au scurs de la daci și romani, urmează, în sfârșit, episcopul Iuliu Hossu de la Ghiula, care dă citire hotărârii finale a Adunării, aplaudată nesfârșit de miile de glasuri.

După adeziunea totală a Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia a proclamațiilor și hotărârilor conducătorilor – cu urale, cu cântece, fragmente de cântece, huiduieli împotriva dușmanilor și lungi urale la ceea ce le convenea, intercalate printre ceea ce se rostea sau se citea, mulțimea nu a plecat imediat acasă, ci a stat pe Câmpul lui Horia, așteptând noi hotărâri și decizii.

În vederea finalizării lucrărilor, s-a întrunit Marele Sfat al Națiunii Române, în Palatul Justiției din Alba Iulia, ales duminică, de Marea adunare națională.

Se constituie o comisie propunătoare a Consiliului Dirigent – guvernul provinciilor care au cerut unirea cu România până la integrarea lor în formele guvernamentale române.

În comisie sunt aleși: George Pop de Băsești (președinte), vicepreședinți: episcopii dr. Miron Costea și episcopul Hossu, plus Andrei Bârseanu și Teodor Mihali, iar notari ai Comisiei: dr. S. Dragomir, dr. Caius Brediceanu, dr. Mihai Popoviciu, dr. George Crișan, Ghiță Pop și Traian Novac.

Comisia propune Consiliul Dirigent și se alege: președinte: Iuliu Maniu, membri: dr. V. Lucaciu, V. Goldiș, dr. Al. Vaida, dr. Șt. C. Pop, dr. I. Suciuc, Oct. Goga, dr. A. Vlad, dr. Emil Hațegan, dr. A. Lazăr, dr. V. Braniște, dr. Bontescu, dr. R. Boila și domnii Flueraș și Jumanca.

Se alege ca oraș de reședință al Consiliului – Sibiu.

La sfârșit, se propune și se trimit telegrame de înștiințare și de supunere a părților alipite către Regele Ferdinand I și către Regina Maria.

Se reproduce și scrisorile de răspuns primite de la cei doi suverani și de la Academia Română.

Odată stabilită legătura firească cu conducerea statului, obiectivul gazetarului se mută către Sibiu unde Comitetul Național Dirigent primește spre a i se adresa salutul de bun venit în Sibiu din partea Consiliului Național din Sibiu, prin discursul rostit de A. Bârseanu.

Se trece apoi la București, unde „trimișii Ardealului și a părților mărginașe ungurene și bănățene se duc spre a se prezenta în fața Tronului.

E înfățișată „primirea împărătească“ de către premierul Brătianu, generalii Prezan și Ștefănescu, foști și prezenți miniștri și mulți membri ai Academiei Române.

Discursul de „binecuvântare“ e rostit de primarul Bucureștilor Hălăceanu. Răspund: episcopul dr. Miron Cristea și premierul Ionel Brătianu.

După slujba de a doua zi de la Mitropolie, la orele 12 trimișii Ardealului sunt primiți de către Rege și Regină.

Demnă de reținut e citirea actului unirii în fața Tronului de către Vasile Goldiș, pe care ne permitem să-l reproducem și noi: „Românii din Transilvania, din Banat și Țara Ungurească strânși în număr nemaipomenit de mare la Alba Iulia, au hotărât cu o însuflețire sfântă unirea lor și a teritoriilor românești subjugate, cu Regatul Român. Prin unirea aceasta, prin unirea Basarabiei și a Bucovinei, s-a împlinit visul de o mie de ani al neamului românesc: unirea într-un singur stat a tuturor românilor. Unirea aceasta este un rezultat firesc al

legilor istorice, e cerința de drept și inevitabilă, a civilizațiunii. În ciuda tuturor prigonirilor și înjugărilor păgâne, planul românesc a rămas până astăzi unul și nedespărțit etnicește, stăpânind în aceleași hotare geografice, pământul cucerit de împăratul roman Traian. Bogăția acestui pământ a fost încontinuu exploatată de străini; nedreptatea aceasta însă se înlătură azi cu desăvârșire“ etc. Ceremonia se încheie cu predarea de către Vaida Voievod a „pergamentului Unirii“.

În sfârșit, întreaga evocare a Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia și a urmărilor ei, realizată de Z. Sandu e încoronată de sosirea la Sibiu a trupelor române, comandate de generalul ardelean special pus în fruntea lor – Traian Moșoiu, eroul din luptele cu armata a IX-a condusă de Falkenheyn, care l-a și citat într-un ordin de zi pentru vitejia și abnegația trupelor române conduse de el.

Reproducem o scurtă caracterizare a generalului: „Fiul Ardealului, Moșoiu, a fost zidul de care totdeauna s-a prăbușit năvala furioasă a diviziilor nemțești. Iar când luptele ajunseseră să se dea pe creștetul munților, tot Moșoiu a fost acela care, cu braț de oțel – scrie Z. Sandu – a stăvilit puhoiul oștirilor de sânghiuri ale kaizerului. Muntele Robu, munții Coti, Omul de Piatră, Cărbunariul, Perișan, Poiana Spinului, Spinul, unde a căzut în luptă însușiri, prințul Henric de Bavaria și unde cu câteva mii de ostași, colonelul Moșoiu a ținut timp de două luni de zile piept numeroaselor divizii nemțești, rămân pentru vecie locuri de biruință. Aici s-au pricinuit cele mai groaznice și mai sângeroase pierderi pentru dușmani“.

Se dau înfierbântatele cuvântări rostite de șeful apărării și siguranței publice din Sibiu, dr. St. C. Pop, răspunsul generalului Moșoiu, discursul lui Andrei Bârsan, șeful

Consiliului Național județean, fost profesor al generalului și parțial cuvântarea ajutorului de primar Hochmeister.

Între altele, generalul promite să curețe de unguni fiecare colț al Ardealului, înlăturându-i definitiv pe dușmanii seculari. „Vin hotărât – rostea el – să dezrobesc și să iau în stăpânire și cel mai mic sat locuit de suflet românesc (*Aplauze frenetice*). Nu ne vom da în lături de la nici un sacrificiu pe care îl va cere România Mare, *una și nedespărțită*“.

„Prin intrarea glorioasei armate române pe pământul dezrobii – își sfârșește concludiv Z. Sandu lucrarea – s-a sfințit pentru totdeauna trăinicia hotărârii neștrămutate a întregului neam adusă la Alba Iulia. Înștrăinatul Ardeal și-a regăsit dulcea mamă, la sânul căreia a alergat infiorat de bucurie.

Cele mai mărețe și mai dumnezeiești zile din istoria unui neam ne-a fost dat să le trăim.

Se cuvine, deci, să fim și *vrednici* de ele“.

Obiectivitate, suflu profund patriotic îmbrățișare cât mai largă a evenimentului, pe toată întinderea lunii decembrie 1918, de la primele rânduri de participanți sosiți pe Câmpul lui Horea, sunt caracteristicile acestei ample expuneri asupra Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia.

Ea se constituie, într-adevăr – așa cum a dorit-o autorul – într-un document unic, neegalat în epocă de nici o altă prezentare.

Acel care n-a reușit prin volumele sale de proză și filosofie să devină suficient de cunoscut, izbutește, măcar la împlinirea unui secol să se impună ca un mare gazetar al timpului său.

I. OPRIȘAN

INTRODUCERE

Bălgradul de veșnică biruință

„Într-acea Mihai-Vodă, ridicându-și tabăra de la Sibiu, înaintă cu încetul spre Alba-Iulia. Prin toate orașele pe unde trecu prin cale, locuitorii alergau înainte-i cu daruri, trăgând puști în semn de veselie și primindu-l cu mare dragoste și entuziasm. Apropiindu-se de Alba, locuitorii orașului și ai județului îl întâmpinară cale de o leghe înainte cu multă cinste și daruri. În capul lor era episcopul catholic, Dimitrie Naprazdi înconjurat de tot clerul său. El felicită în numele poporului pe domn de sosirea sa, urându-i tot felul de ferici, o domnie vecinică asupra țării Ardealului ce el dobândise cu sabia, o viață îndelungată și izbânzi multe care să se adaoage unele peste altele. În aceeași zi, luni 1 noemvrie (st. n.) Mihai-Vodă intră cu mare pompă în capital Ardealului. Dorința ce adesea avea, d-a face întipărire asupra popoarelor printr-o strălucită privesite adăugându-se la vesela îmbătare a unei izbânzi de atâta vreme dorită, făcu pe Mihai de puse în această intrare triumfală o podoabă neauzită în părțile noastre. Intrarea s-a făcut prin poarta Sfântului George. De la această poartă până la palatal domnesc sta înșirați ostașii

Respect pentru oamenii și țări

de ambele părți ale căii, în mai multe rânduri, în dosul cărora se grămădise mii de mii de popor. Înainte venea episcopul și clerul său, corporațiile orașului, apoi o bandă de muzică, care se compunea de opt trâmbițe ce, cu multă armonie, modulau sunetele lor, de atâtea tobe de oțel după obiceiul turcesc, de un bun număr de flaute și fluieri. În urma acestei orchestra venea Mihai călare pe un măreț cal alb. Opt copii de casă, investiți cu mare eleganță, înconjurau calul domnului.“

Astfel descrie nemuritorul Bălcescu intrarea lui Mihai Viteazul în capitala biruinței de vecinică lumină.

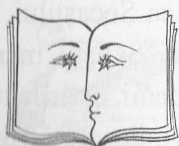
Atunci a intrat plăsmuitorul conștient al idealului sfânt și mare: u n i t a t e a n a ț i o n a l ă p o l i t i c ă . A intrat numai el, zămisliitorul viu. Poporul român a rămas afară de cetate. A rămas să mai ducă jugul greu al robiei trupești și sufletești trei veacuri de-a rândul. A rămas să mai dea nelegiuțiilor stăpâni mucenici ferecați în obezile morții de chin și rușine. A rămas să dea dajdie de sânge împăraților fără milă și slugilor lor temelii de stâncă pentru mărirea și înălțarea lor mincinoasă.

Acum, însă, în 1 decembrie, a intrat în capitală Ardealului sufletul neamului. Și acesta-i faptul ce ne cheazășuiește că biruința noastră e veșnică. A intrat întreg poporul, de la rob până la purtătorul stemei, a intrat stăpânit de același sentiment, de același gând, de același îndemn, de aceeași voință. A intrat sfânta unitate națională, conștiința limpede și puternică, izvorâtă din genuna vremii, sfințită de sânge curat, întărită cu zidurile suferinței și răbdării lui Isus.

Căci gonit a fost sufletul neamului, prins și judecat la moarte pe cruce. Greu a fost drumul crucii spre Golgota, chinuitoare și rușinoasă răstignirea între tâlhari. Și l-au îngropat în bezna temnițelor umede.

A trebuit să vină uraganul ce sfărâmă și învie, ce zdrobește și creează. Zdrobește și dripește minciuna, nedreptatea, omoară nelegiuirea și învie dreptatea și libertatea. S-a cutremurat întreg pământul, catapetezma împărățiilor a crăpat, porților iadului s-au zdrobit, tainițele de chin s-au deschis și sufletul neamului a înviat în strălucire dumnezeiască și păzitorii temnițelor au orbit de puterea luminii.

Poporul român din Ardeal, Banat, din vechea Crișană și Maramureș a intrat în Belgrad, stăpânit de conștiința vie a unității noastre naționale. De la opincă până la Vlădică mânăți de gândul mare și voința sfântă să întemeieze aici România mare, să dea făptură veșnică visului, care ne-a robit de veacuri sufletul. Căci nu este astăzi român în largile hotare ale pământului strămoșesc, care să nu fie coplesit de marea voință de a fi unit cu toți frații sub o singură stăpânire națională.

Ziua învierii neamului românesc

„Ziua de duminică, 18 noiembrie (1 decembrie n.), va rămânea cea mai măreață și cea mai însemnată zi în istoria neamului românesc din Ardeal și Ungaria. Ziua dezrobirii din cătușele de veacuri, ziua care ne-a înfăptuit visul neîmplinit, pentru care ne-au răposat moșii și părinții.

Ca o răsplătire a Marilor mucenici ai neamului, Horia, Cloșca și Crișan, s-a ales cetatea Bălgradului drept lăcaș de întrunire, cetatea care s-a cutremurat în adâncurile ei la atâtea fapte de vitejie, la atâtea dureri și suferințe, peste care a trecut neamul nostru în scurgerea veacurilor.

Sufletele Marilor apostoli, în frunte cu umbra nerăzbu-natului Mihai, ne-a luminat gândurile, ne-a întărit voința și a scos din miile de pipeturi dorința neclintită ce stăpânește întreaga suflare românească: **unirea tuturor românilor sub o singură stăpânire română.**

Și au venit la această măreață adunare nepoții marelui Iancu, străjerii neadormiți de la Ighiu, flăcăii din Margina, oastea creștină și disciplinată a Blăjenilor, falnicii Mihăileni, voinici de pe valea Secașului, bravii mărgineni ai lui Lupaș în frunte cu șoimii Săliștii, mândra oaste a bănățenilor, maramureșenii, zarandenii, oștirile lui Radu-Negru și bravii voinici din cetatea Corvinilor. Toți frumoși îmbrăcați, ca la cea

mai mare sărbătoare a neamului, cu steaguri tricolor în frunte, cu table după comune, cu cântece și cu nădejdi frumoase.

Tot ce are neamul nostru mai ales și-a trimis la această adunare. Sora noastră cea mezină, frumoasa Basarabie, dulcea Bucovină alături de buna mamă România, au luat cu toate parte, prin trimișii lor la marele praznic.

Au venit și dragii noștri frați ardeleni, care, la începerea războiului, luând toiagul pribegiei au pornit peste celelalte pământuri românești propovăduind celor slabi tărie și strigând în lumea largă „jalea satelor din deal și țipătul muiat în sânge al văduvelor din Ardeal“¹.

1. Raportul coresp. P. P.

Drumul spre Bălgrad

Sâmbătă în 30 noembrie trenul special aștepta disdeditinează sibienii pentru a-i duce la praznicul mult așteptat al Învierii obștei românești. Pe la ceasurile 8 gara-i plină. Au venit delegații satelor din vatra Oltului, de pe valea Hâr-tibaciului, apoi delegații comitatului Sibiu, reprezentanții reuniunilor și institutelor culturale, corul seminarial în frunte cu dirigentul T. Popovici și mulți oaspeți dornici de a fi de față la marea sărbătoare.

Trenul pleacă sub conducerea maiorului Aurel Păcală și Dr. Nicolae Regman, încredințați anume de consiliul național. La Cristian și Orlat primim oaspeți noi. Gările și podurile păzite de legionari, ne asigură o călătorie fără incidente.

De la Apoldul Mic în jos, drumul țării e învârstat de falnicul tricolor. Sunt delegați și oaspeți care fac drumul cu căruța la Bălgrad. Aproape asupra fiecărei căruțe fâlfâie steagul tricolor.

La orele 3, [trenul] ajunge în gara din Alba-Iulia unde ne primește compania legionarilor români din Sibiu venită cu o zi înainte sub conducerea bravului căpitan Barbu. Corul cântă *Pe al nostru steag e scris unire* și *Deșteaptă-te, române*, în tactul de marș al căruia străbatem străzile spre inima orașului.

Orașul împodibit cu steagurile românești sosite răsună de cântece naționale. Pretutindenea români sosiți din toate părțile românismului. Și trenurile vărsau într-una români. Juriul va sosi numai duminică dimineața. Așa-i porunca, ca să nu fie aglomerația prea mare peste noapte.

Organizarea și ordinea-i exemplară.

